

Tavčarjevo leto v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka

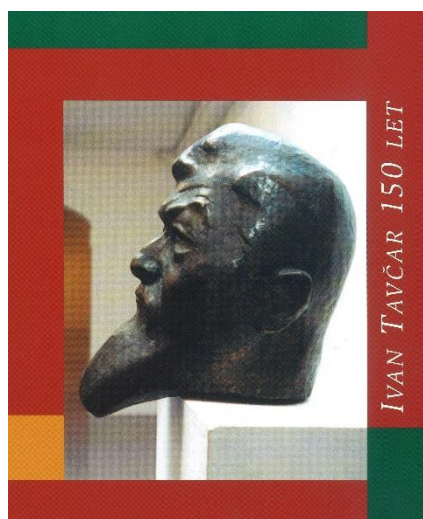
V letu 2023 obeležujemo 100. obletnico smrti Ivana Tavčarja, eminentnega literarnega ustvarjalca, politika, gospodarstvenika in priljubljenega ljubljanskega župana. Njegovo pot od kajžarskega otroka do uglednega meščana je tlakovala nenehna želja po dokazovanju in družbenem uveljavljanju. Ministrstvo za kulturo je na pobudo Občine Gorenja vas – Poljane letošnje leto razglasilo za Tavčarjevo leto. Ime Visoškega gospoda nosi tudi naša knjižnica. Tega je dobila 6. 7. 1972, ko je Skupščina občine Škofja Loka s sklepom št. 022-2/72 Ljudsko knjižnico Škofja Loka v čast velikemu rojaku preimenovala v Knjižnico Ivana Tavčarja Škofja Loka (SI_ZAL_ŠKL/0237, KIT ŠL, t. e. 8, p. e. 160). O spremembi imena je knjižnični svet razpravljal že na svoji 6. seji 28. 2. 1972, kjer je bilo ugotovljeno, da naziv »ljudska knjižnica« ne ustreza več tedanjim nalogam knjižnice, ki je splošnoizobraževalna knjižnica in istočasno občinska matična knjižnica (SI_ZAL_ŠKL/0237, KIT ŠL, t. e. 12, p. e. 348).

Pisatelj zavzema posebno mesto v **domoznanski zbirki škofjeloške knjižnice**. Knjižnica s svojo domoznansko dejavnostjo in zbirko gradiva osvetljujejo delovanje svojega kraja in njegove okolice v preteklosti in danes ter priča o njegovem kulturnem utripu, hkrati pa močno vpliva na prepoznavnost lastnega okolja. Prvi zbiratelj knjig z domoznansko vsebino v knjižnici je bil njen dolgoletni ravnatelj Janko Krek. Te knjige so bile postavljene skupaj v delovni sobi, nekatere celo neinventarizirane, zato še ne moremo govoriti o konkretni zbirki. Najpomembnejši del te zbirke so bili Loški razgledi (S. Taler, osebna komunikacija, maj 2023). Ob knjižnih razstavah v drugi polovici 60. let 20. stoletja je knjižnica začela načrtno zbirati gradivo o avtorjih z loškega območja in začela je nastajati domoznanska zbirka (Kaluža, 2012). Prelomnico pri urejanju domoznanske in vseh ostalih zbirk v knjižnici je predstavljal prehod na računalniško obdelavo gradiva leta 1989, ko se je postopoma prečesala celotna knjižnična zbirka gradiva. Veliko knjig z domoznansko vsebino, ki so bile razpršene po vsej knjižnici, je bilo premeščenih v domoznansko zbirko. Dragocen vir domoznanskega gradiva so bile tudi številne darovane knjige, ki so jih bralci prinašali v knjižnico (S. Taler, osebna komunikacija, maj 2023).

Domoznanska zbirka trenutno obsega 4433 naslovov oziroma 7157 enot gradiva. Najstarejše delo je božjepotna podobica cerkve v Crngrobu. Podobica z romarsko pesmijo je iz 18. stoletja, točna letnica njenega nastanka ni znana. Knjižnica v posebni podzbirki, ki smo

jo označili z oznako *dzTAVČAR*, hrani različne izdaje Tavčarjevih del na različnih medijih, priredbe njegovih literarnih del ter gradivo, ki govori o pisatelju. Trenutno se v tej posebni zbirki nahaja 196 enot gradiva. Zbirko smo oddvojili od celotne domoznanske zbirke v začetku leta 2019. Najstarejše Tavčarjevo delo predstavlja zbirka novelic Zimski večeri, izšlo v Ljubljani leta 1880. Zadnje knjižne pridobitve v zbirki so Tavčarjeva noveleta Otok in struga, ki jo je izdalo Slavistično društvo Dolenjske in Bele krajine, roman Mrtva srca iz leta 1997, satiri 4000 in Izgubljeni Bog, ki ta izšli ob letošnji 100. obletnici pisateljeve smrti ter slikanica Ivana Sivca Zlatobrad: Tavčarjev skrivnostni škrat. Poleg Tavčarjeve zbirke smo od celotne domoznanske zbirke oddvojili še podzbirko škofjeloških ilustratorjev in drobnega tiska.

Del domoznanske zbirke predstavlja tudi **bronasti portret Ivana Tavčarja**, ki ga je ustvaril modernistični kipar Jakob Savinšek (1922-1961), ki je bil tako kot Tavčar izredno navezan na domačo zemljo. Portret je nastal leta 1957, sočasno s Tavčarjevim javnim spomenikom za dvorec na Visokem. Predstavlja osnutek za spomenik, lahko pa ga gledamo tudi kot samostojen lik. Tavčarjev portret ima značilne modernistične oblike oblikovanja glave in potez, ki se iz realističnih in naturalističnih spreminjajo v stilizirane in izražajo pisateljevo notranjo moč, osebnost, veličino in navezanost na domačo zemljo. Portret glave, ki je edini odlitek, je bil več let shranjen v depojih galerije Equrna iz Ljubljane. Knjižnica ga je ob pomoči škofjeloške občine odkupila leta 2001, s čimer je svečano obeležila 150. letnico pisateljevega rojstva (Dolenc, 2001). Predvideno je bilo, da naj bi kip dobil svečano mesto v novih knjižničnih prostorih bivše vojašnice, a se žal to ni zgodilo. Trenutno je na ogled skupaj z novimi arhitekturnimi načrti bodoče loške knjižnice v izložbi trgovskega centra, kjer naj bi knjižnica dobila nov dom.

Slika 1: Savinškov portret Ivana Tavčarja (arhiv KIT Škofja Loka).

Loški muzej Škofja Loka v svoji stalni **zbirki *Ivan in Franja Tavčar*** hrani bogato knjižnico iz dvorca na Visokem v Poljanski dolini, kjer sta zakonca preživljala svoj prosti čas. Knjižnico je muzej dobil po posredovanju Tavčarjevih sorodnikov takoj po 2. svetovni vojni. Knjige, ki so po tematiki zelo raznovrstne, datirajo od 17. do 20. stoletja. Več ko 200 je antikvarnih, izdanih pred letom 1800. Velik delež predstavljajo knjige z versko vsebino, ki bi lahko pripadale še rodbini Kalan, ki je skoraj 250 let gospodarila na Visokem, ali pa so zapuščina ukinjenih samostanskih knjižnic, kar nakazujejo njihovi lastniški žigi. Zgodovino rodbine Kalan je Tavčar opisal v romanu Visoška kronika. Tavčarjeva zbirka knjig je urejena in popisana. Obsega preko 600 enot gradiva (Kalan, 2017). Zakonca sta dvorec kupila leta 1893. V muzejski zbirki je na ogled še visoško pohištvo, portreta zadnjih dveh Kalanov in kovana železna skrinja – družinska blagajna. Posebno mesto v zbirki zavzema tudi zibelka, darilo kraljeve družine Karađorđević Franji Tavčar (Loški muzej Škofja Loka, 2023).

Tavčarjevo leto naša knjižnica obeležuje z različnimi dogodki in prireditvami. Že na začetku letošnjega leta smo v knjižnici ob sodelovanju treh ljubiteljskih slikarskih skupin, ki delujejo na področju Škofje Loke in Poljanske doline, pripravili **domoznansko razstavo** o Tavčarju. Kraje, kjer se je pisatelj rodil, veliko časa živel in je tudi pokopan, so slikarji prenesli na papir in platno. V navdih so jim bila njegova dela in njegova osebnost. Ustvarjali so v tehnikah akrila, akvarela, tuša in olja. Knjižnica je k razstavi prispevala še nekaj razglednic s Tavčarjevo podobo iz svoje domoznanske zbirke, zbrali pa smo tudi nekaj misli sodobnikov o njem in predstavili pisateljevo življenjsko pot. Razstavo si je možno ogledati tudi na spletni strani naše knjižnice (<https://www.knjiznica-skofjaloka.si/ivan-tavcar-vir-navdiha-domacim-umetnikom/>). Pravniki, politik in publicist Vladimir Ravnikar (1871-1954) je o pisatelju zapisal naslednjo sodbo: *»Bil je v naši politični in kulturni zgodovini markantna osebnost. Višje nego politik stoji »Emil Leon«. Za tiste čase je bil kot pripovednik in romancier nedosežen in je postavil v senco vse svoje sodobnike. Bil je krepka individualnost in velik talent. Politik v pravem pomenu besede ni bil, tako je sodil sam dr. Triller, najožji njegov sodelavec. Toda njegova doba ga je, blestečega govornika, prominentnega advokata in pisatelja, dvignila na prvo mesto v naši domači politiki, prav ko je bil klerikalizem prišel s svojo ofenzivo. Bil je čistokrven »liberalec«, po svoje religiozen, pa odločen nasprotnik političnemu katolicizmu. Za politika je bil preveč čustven, ne hladen računar.«* (Grdina, 2015, str. 81).

Slika 2: Razstava o Tavčarju v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka (foto: Saša Ambrožič).

V počastitev spomina na pisateljevo bogato ustvarjalno pero smo v knjižnici pripravili tudi **Tavčarjevo bralno značko**. Za pripravo izbora primernih in za izposajo dostopnih del smo sistematično pregledali njemu posvečen oddelek domoznanske zbirke, ki je najbogatejše založen. Ugotovili smo, da ta zbirka še ne vsebuje dveh izdanih pisateljevih del, zato smo jih dokupili. Nato smo pregledali vsa njegova dela in iz krajših del smotrno po vsebini in obsegu sestavili posamezne naslovljene sklope. Na ta način smo v Tavčarjevo bralno značko zajeli njegov celoten literarni opus, saj so mnoga krajša in manj znana dela v knjižni obliki dostopna le v zbranih delih.

Bralno značko smo poimenovali »*Od dne do dne*«, saj poteka od Tavčarjevega smrtnega do rojstnega dne. Prav tako bo za izpolnitev pogojev za sodelovanje v žrebu potrebno nekaj vztrajnosti od dne do dne. Sami sebe in naše uporabnike želimo spodbuditi, da prebiramo Tavčarjeva znana ali manj znana literarna dela v času od 19. februarja do 28. avgusta letošnjega leta, ko mineva sto let od pisateljeve smrti. Bralna značka je namenjena odraslim bralcem, v njej pa se lahko preizkusijo tudi mlajše generacije, ki bi se jim prebiranje literature Ivana Tavčarja zdelo privlačno.

Tavčarjev značaj je značilno vplival na njegovo literarno ustvarjanje. Pomenljivo ga je opisal dr. Ivan Prijatelj, prvi izdajatelj Tavčarjevih zbranih spisov in ga skušal opredeliti, kakor navaja Alfonz Gspan v spremni besedi k izdanemu delu *Dvoje povesti* ob stoti obletnici pisateljevega rojstva, nekako takole:

»Po svoji prirodi je imel pogoje za umetnika-leposlovca posebnega značaja. Ta njegova priroda je bila izredno močna, polnokrvna, zmožna največje razgibanosti in strasti, žarke ljubezni in krepkega odpora. Bila je to ponosna gorenjska natura na zunaj, na znotraj pa mehka in nežna. Segal je po najvišjih zasluženih časteh in mestih, nihal med zunanji govorniškimi učinki, pikrim posmehom ter med tihimi pribežališči ljubezenske in domačnosti toplote. Bil je obdarjen z nenavadno bujno domišljijo in posebnim darom izražanja, povzdignjenim nad vsakdanjost. Skratka: bil je umetnik, kakršnega opredeljuje znanost s tujim izrazom – romantik.« (Gspan, A., 1951, str. 204).

Bralci lahko sodelujejo s štirimi prebranimi literarnimi deli pisatelja. Izbirajo lahko med romani ali med navedenimi sklopi kratkih zgodb, ki štejejo kot eno delo. Sklopi s pripadajočim seznamom del so poimensko navedeni na zloženki. Sodelujoči bralci se potegujejo za privlačno, posebej za ta namen izdelano, unikatno nagrado s področja domače umetnostne obrti v obliki knjižnega kazala. Izdelala ga je priznana loška umetnica Petra Plestenjak Podlogar.

KAKO SODELOVATI

Preberete štiri literarna dela pisatelja Ivana Tavčarja. Izbirate lahko med romani ali med navedenimi sklopi kratkih zgodb, ki štejejo kot eno delo. Prebrana dela vpišete na kuponček v zloženki in izpolnjeno prinesete v knjižnico. Vsak mesec bomo med prispelimi kupončki iz vseh naših knjižnic izžrebali privlačno nagrado.

MOJI PODATKI:

Ime in priimek: _____

Št. izkaznice: _____

Prebrana dela ali sklopi:

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____

TAVČARJEVA BRALNA ZNAČKA

OD DNE DO DNE
v Tavčarjevem letu

19. FEBRUAR - 28. AVGUST

Sodelovanje v Tavčarjevi bralni znački je prostovoljno. Z oddajo obrazca se strinjate z objavo nagrajencev v prostorih knjižnice/spletni strani. Strinjate se tudi s pošiljanjem obvestila nagrajencu na njegov naslov. Podatki so potrebni za organizacijo in izvedbo. Oddani izpolnjeni obrazci oz. osebni podatki se uničijo/zbrisejo najkasneje 60 dni po zaključku Tavčarjeve bralne značke.

Slika 3: Zloženka Tavčarjeva bralna značka Od dne do dne, stran .1

Slika 4: Zloženka Tavčarjeva bralna značka Od dne do dne, stran 2.

Za odrasle in srednješolsko mladino pa trenutno pripravljamo tudi **Tavčarjev nagradni kviz**. K sodelovanju smo pritegnili vse tiste gorenjske splošne knjižnice, ki sodelujejo že pri kvizu Modri pes, in bodo v tem sklopu pristopile tudi k reševanju našega kviza v svojih knjižnicah. Kviz bomo ponudili v reševanje tudi obiskovalcem na tradicionalni mestni prireditvi Historial v začetku meseca junija, pri kateri sodelujemo vsako leto s predstavitev naše dejavnosti na stojnici. Nekoliko prilagojeno različico tega kviza bomo v novem šolskem letu ponudili v reševanje osnovnošolcem zadnje triade osnovnih šol iz območja, ki ga pokriva naša knjižnica. Kviz obsega dvanajst vprašanj zaprtega tipa s štirimi možnimi ponujenimi odgovori. Vsebinsko zajema zanimivosti iz Tavčarjevega življenja in dela na splošni ravni zahtevnosti in s pridihom humorja.

Vse navedene dejavnosti so glavni prispevek Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka k širšemu dogajanju na območju, ki ga pokriva naša knjižnica. Knjižnično dejavnost izvajamo tudi v občini predlagateljici Tavčarjevega leta. Ves čas pri svojem delu skušamo povezati vsebino Tavčarjevega leta z vsemi dejavnostmi, ki jih pripravljamo in izvajamo za naše obiskovalce in uporabnike knjižnice.

Viri in literatura:

Arhiv Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka.

Dolenc, K. (2. 11. 2001). Pozabljen Savinškov portret Ivana Tavčarja za škofjeloško knjižnico. *Gorenjski glas*, 54(86), 5.

Grdina, I. (2015). Biografski portret Ivana Tavčarja. V: I. Grdina, I. (ur.), *Tavčarjev zbornik* (str. 7-82). Založba ZRC, ZRC SAZU.

Gspan, A. (1951). Življenje in delo Ivana Tavčarja. V: Tavčar, I. *Dvoje povesti: V Zali, Kuzovci* (str. 195-214). Kmečka knjiga.

Loški muzej Škofja Loka (6. 5. 2023). *Ivan in Franja Tavčar*. Dostopno na: <https://www.loski-muzej.si/ivan-in-franja-tavcar/>

Kalan, M. (2017). 80 let knjižnice Loškega muzeja Škofja Loka. *Knjižničarske novice*, 27(5/6), 25-28.

Kaluža, L. (2012). *Beseda v Loki: 150 let od Narodne čitalnice do sodobne knjižnice*. Muzejsko društvo, Knjižnica Ivana Tavčarja.

Snežna Taler, osebna komunikacija, maj 2023.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki / 0237, *Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka*.

Avtorici prispevka:

Ana Marija Miklavčič, bibliotekarska specialistka, Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka

Tanja Erlah, višja bibliotekarka, Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka